

Tıp fakültesi 5. Sınıf öğrencilerinin etik yönden tartışılan durumlara ve adli tıbbi olaylara yaklaşımında adli tıp stajının etkisi

Osman Kılıç¹, Ahmet Hilal², Kenan Kaya², Toygün Anıl Özese³

¹ İkinci İhtisas Kurulu, Adli Tıp Kurumu Merkez Teşkilatı, İstanbul, Türkiye

² Balcalı Hastanesi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, Adana, Türkiye

³ Morg İhtisas Dairesi, Adli Tıp Kurumu Merkez Teşkilatı, İstanbul, Türkiye

Öz

Tıp fakültesi 5. Sınıf öğrencilerinin etik yönden tartışılan durumlara ve adli tıbbi olaylara yaklaşımında adli tıp stajının etkisi

Amaç: Adli tıp stajının hekim adaylarının hekimlik hayatları boyunca karşılaştıkları adli tıbbi olaylara ve tıbbi etik ikilemler içeren durumlara yaklaşımlarının staj öncesi ve sonrasındaki değişimlerini, intörn doktor olduklarında bilgilerinin kalıcılık düzeyini değerlendirmek ek olarak, çalışmada ortaya çıkan veriler sonucunda, adli tıp eğitimi konusundaki eksiklikleri belirlemek, bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla önerilerde bulunmak amaçlandı.

Yöntem: Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 2022-2023 eğitim-öğretim yılında staj yapmakta olan dönem 5 öğrencileri değerlendirmeye alındı. Öğrencilere staj öncesi, sonrası ve intörnlük döneminde olmak üzere 3 farklı zamanda anket uygulandı. Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 26 programı ile analiz edildi.

Bulgular: Çalışmamızda adli tıp stajı öncesi ve sonrası gönüllü olarak yüz yüze anket dolduran 307 kişi, intörnlük döneminde ulaşabildiğimiz ve gönüllü olarak Google Form üzerinden anket dolduran 224 kişi değerlendirmeye alındı. 5. sınıfta aldığı Adli Tıp eğitimini hekimliğe başladığında karşılaşılabileceği durumlarla başa çıkmakta yeterli bulduklarını belirtenler, staj sonrası %91,9 (n:282), intörnlük döneminde %67,9 (n:152) iken, istirahat raporu ile adli rapor arasındaki farkı bildiklerini belirtenler, staj öncesi %24,4 (n:75), staj sonrası %88,9 (n:273), intörnlük döneminde %75 (n:168) olarak bulundu. "Adli olay sonrası tutuklanan şüpheliden, kendisi izin veremese bile delil kaybını önlemek için sağlık personeli tarafından zorla kan alınmalı" önermesine, öğrencilerin staj öncesinde %28 (n:86)'inin, staj sonrasında %88,9 (n:273)'unun, intörnlük döneminde ise %70,6 (n:158)'sının "Hiç-Kısmen Katılmıyorum" şeklinde cevap vermiş oldukları görüldü.

Sonuç: Hekimlerin adli tıbbi bilgi düzeylerini artırmak, etik davranışlar sergilemelerini sağlamak ve bu konulardaki bilgilerini kalıcı hale getirmek için adli tıp staj eğitiminin standardizasyonunun sağlanmasının ve mezuniyet sonrasında belirli aralıklara eğitimler düzenlemesinin katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Adli tıp eğitimi, Adli tıbbi bilgi düzeyi, Etik

Nasıl Atıf Yapmalı: Kılıç O, Hilal A, Kaya K, Özese TA. Tıp Fakültesi 5. Sınıf Öğrencilerinin Etik Yönden Tartışılan Durumlara ve Adli Tıbbi Olaylara Yaklaşımında Adli Tıp Stajının Etkisi. Adli Tıp Bülteni. 2025;30(3):210-217. <https://doi.org/10.17986/bml.1759>

Yazışma Adresi: Osman Kılıç, Adli Tıp Kurumu, İstanbul, Türkiye

Email: brusk1985@hotmail.com **ORCID iD:** <https://orcid.org/0000-0002-4424-7158>

Geliş: 2 Haz 2025

Kabul: 22 Kas 2025

Abstract***The effect of forensic medicine internship on the approach of fifth-year medical students to ethically controversial situations and forensic medical cases***

Objective: This study aims to evaluate the changes in medical students' approaches to forensic medical cases and situations involving medical ethical dilemmas before and after their forensic medicine internship, assess the retention of their knowledge when they become intern doctors, and identify deficiencies in forensic medicine education based on the study's findings. Additionally, recommendations are proposed to address these deficiencies.

Methods: The study evaluated 5th-year students at Çukurova University Faculty of Medicine during the 2022-2023 academic year. Surveys were conducted at three different times: before the internship, after the internship, and during the internship period. The pre-internship survey included statements probing their level of forensic medical knowledge and approaches to ethically controversial situations. The post-internship and internship period surveys included additional statements evaluating the education received during the forensic medicine internship. Data were analyzed using IBM SPSS Statistics 26.

Results: The study included 307 participants who voluntarily completed face-to-face surveys before and after the forensic medicine internship, and 224 participants who voluntarily completed the survey via Google Forms during their internship period. Of those who found the forensic medicine education received in the 5th year sufficient for handling future situations encountered in their medical career, 91.9% (n=282) responded positively post-internship, compared to 70.1% (n=157) during the internship period. Those who knew the difference between a medical leave report and a forensic report were 24.4% (n=75) pre-internship, 88.9% (n=273) post-internship, and 75% (n=168) during the internship period. Regarding the statement, "Blood should be forcibly drawn by healthcare personnel from a suspect arrested after a forensic incident, even if they cannot consent to prevent evidence loss," 28% (n=86) of students pre-internship, 88.9% (n=273) post-internship, and 70.6% (n=158) during the internship period responded "Strongly-Disagree/Disagree."

Conclusion: It was observed that after receiving forensic medicine education, 5th-year students' forensic medical knowledge levels increased, and they showed more appropriate approaches to ethically controversial situations. However, their knowledge in these areas diminished over time. Although medical students indicated that they found forensic medicine education sufficient, their confidence in handling forensic medical situations decreased over time. We believe that standardizing forensic medicine internship education and organizing periodic training sessions before and after graduation would help enhance physicians' forensic medical knowledge, promote ethical behavior, and ensure the retention of this knowledge.

Keywords: Forensic medicine education, Forensic medical knowledge level, Ethics

GİRİŞ

Tıp fakültesi öğrencilerinin adli tıp konusundaki öğrenimleri, ulusal çekirdek eğitim müfredatı çerçevesinde ilgili anabilim dallarının belirlediği programlarla yürütülür (1). 2020 yılında son güncellemesi yapılan Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Ulusal Çekirdek Eğitim Programı'nda sağlık süreçlerinde hukuki ve adli konularda doğru kararlar alabilme ve yönetme becerileri, mezuniyet öncesi tıp eğitimi ulusal yeterlilikler içinde yer almaktadır. Adli olgu muayenesi yapabilme, adli rapor düzenleyebilme, adli olguları yönetebilme, aydınlatma ve onam alabilme, engellilik raporu konusunda danışmanlık yapabilme, ölüm belgesi düzenleyebilme, biyolojik örnek alabilme, hukuki ehliyet belirleyebilme ve otopsi yapabilme gibi konular temel hekimlik uygulamalarının içerisine dahil edilmiştir (2).

Ülkemizde, mezuniyet öncesinde adli tıp eğitimi için belirlenmiş bir çekirdek eğitim müfredatı olmasına rağmen, bu alanda uygulamada tam bir standart bulunmamaktadır. Bununla birlikte, mevcut yasal düzenlemeler pratisyen hekimlere ölü muayenesi ve otopsi gibi adli tıpla ilgili birçok sorumluluk vermektedir (3).

Tıp etiği, tıbbi yardımın sağlanma şeklinin standartlarla belirlenmesi ve uygulanması sürecini ifade eder (4). Hekimin

temel sorumluluğu, hastanın iradesine saygı göstererek, zarar vermeden ve hastanın sağlığını korumak veya sağlığına kavuşturmak için gerekli araç ve yöntemleri kullanmaktır. Klinik pratiklerde ve akademik etik araştırmalarında yüksek oranda kabul edilen dört temel ilke arasında fayda sağlama, özerklik ve başkalarının özerkliğine saygı gösterme, zarar vermeme ve adil olma yer alır. (5).

Bu çalışmada adli tıp stajının hekim adaylarının hekimlik hayatları boyunca karşılaştıkları adli tıbbi olaylara ve tıbbi etik ikilemler içeren durumlara yaklaşımlarının staj öncesi ve sonrasındaki değişimlerini, intörn olduklarında bilgilerinin kalıcılık düzeyini değerlendirmek ek olarak, çalışmada ortaya çıkan veriler sonucunda, adli tıp eğitim konusundaki eksiklikleri belirlemek, bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla önerilerde bulunmak amaçlandı.

YÖNTEM

Çalışmamızda Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde 2022-2023 eğitim-öğretim yılında, Tıp Fakültesi Dönem 5 öğrencisi olarak Adli Tıp Stajı alan kişiler gönüllü olarak katılmıştır. Adli tıp stajı 2 haftadır bu sürede teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Çalışmaya katılan kişilere Adli tıp stajı öncesi ve sonrası yüz yüze anket uygulanmış, adli tıp stajının yaklaşık 1 yıl sonrası intörnlük döneminde ise Google

Forms aracılığıyla anket formu gönderilerek uygulama gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan yüz yüze ve online olarak bilgilendirme ve onam formu alınmıştır. Çalışmada yüz yüze olarak 307 katılımcı, Google Forms üzerinden anketi yanıtlayan İntörn doktorlar online olarak (224 katılımcı) değerlendirmeye alınmıştır.

Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 1 Eylül 2023 tarihli 136 Toplantı Numaralı toplantısının 7 Karar Numarası ile araştırma etiği yönünden uygun bulunmuştur.

İstatistik Analiz

Çalışmada nicel değişkenler ortalama, standart sapma ile nitel değişkenler frekans ve yüzde kullanılarak sunulmuştur. Nitel değişkenleri için çapraz tablolar oluşturularak ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler için Ki-kare testleri kullanılmıştır. P değerlerinin 0.05'in altında olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Hesaplamalar hazır istatistik yazılımı ile yapılmıştır. Analizlerde SPSS 26 kullanılmıştır. (IBM SPSS Statistics 26, SPSS inc., an IBM Co., Somers, NY).

BULGULAR

Anketimizde bulunan "5. Sınıfta aldığım Adli Tıp Staj eğitimini ve süresini yeterli buluyorum." şeklinde Evet, Hayır ve Kararsızım öncüllü soruya verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj sonrası %89,3 (n:274)'ünün Evet, %5,9 (n:18)'unun Hayır; İntörnlük döneminde %84,4 (n:189)'ünün Evet, %10,7 (n:24)'sinin Hayır şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Sonrası ve İntörnlük ($p=0,568$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olmadığı görüldü.

Anketimizde bulunan "Hangi olguların adli olgu olduğunu biliyorum ve adli rapor düzenleyebilirim." şeklinde Evet, Hayır ve Kararsızım öncüllü soruya verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj sonrası %98,4 (n:302)'ünün Evet, %0,3 (n:1)'ünün Hayır; İntörnlük döneminde %70,1 (n:157)'inin Evet, %5,4 (n:12)'ünün Hayır şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olduğu görüldü.

Anketimizde bulunan "İstanbul Protokolü (İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Klavuzu) hakkında bilginiz var mı?" şeklindeki soruya verilen cevaplar tablo 1 de sunulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda, staj öncesi ve sonrası ($p<0,001$), staj sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$), staj öncesi ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında cevaplar arasında anlamlı derecede fark olduğu görüldü. (Tablo 1).

Tablo 1. "İstanbul Protokolü (İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Klavuzu) hakkında bilginiz var mı?" sorusuna verilen cevaplara ilişkin bilgiler.

	Staj Öncesi		Staj Sonrası		İntörnlük Dönemi	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	35	11,4	255	83,1	122	54,5
Hayır	236	76,9	13	4,2	51	22,8
Kararsızım	36	11,7	39	12,7	51	22,8
Toplam	307	100	307	100	224	100

Anketimizde bulunan "Acil servise getirilen 17 yaşında erkek çocuk intihar amaçlı yarım kutu antidepresan ilaç içtiğini belirtiyor. Çocuğun şuuru açık ise yapılacak tetkik ve tedaviler için onam istenmeli. Onam vermezse tedavi edilmemeli." şeklindeki önermeye verilen cevaplar tablo 2 de verilmiştir. (Tablo 2).

Tablo 2. "Acil servise getirilen 17 yaşında erkek çocuk intihar amaçlı yarım kutu antidepresan ilaç içtiğini belirtiyor. Çocuğun şuuru açık ise yapılacak tetkik ve tedaviler için onam istenmeli. Onam vermezse tedavi edilmemeli." önermesine verilen cevaplara ilişkin bilgiler

	Staj Öncesi		Staj Sonrası		İntörnlük Dönemi	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Katılmıyorum	110	35,8	214	69,7	119	53,1
Kısmen Katılmıyorum	80	26,1	30	9,8	47	21
Kararsızım	62	20,2	17	5,5	20	8,9
Kısmen Katılıyorum	36	11,7	16	5,2	27	12,1
Tamamen Katılıyorum	19	6,2	30	9,8	11	4,9
Toplam	307	100	307	100	224	100

Anketimizde bulunan "Cinsel ilişki öyküsü sonrasında annesi tarafından genital muayeneye getirilen ve bilgi alınmak istenen 15 yaşında kız çocuğu annesinin isteği ile muayene edilerek annesine bilgi verilebilir." şeklindeki önermeye Staj Öncesi ve Sonrası ($p<0,001$), Staj Öncesi ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında cevaplar arasında anlamlı

Tablo 3. “Cinsel ilişki öyküsü sonrasında annesi tarafından genital muayeneye getirilen ve bilgi alınmak istenen 15 yaşında kız çocuğu annesinin isteği ile muayene edilerek annesine bilgi verilebilir.” önermesine verilen cevaplara ilişkin bilgiler

	Staj Öncesi		Staj Sonrası		İntörnlük Dönemi	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Katılmıyorum	180	58,6	251	81,8	172	76,8
Kısmen Katılmıyorum	47	15,3	21	6,8	21	9,4
Kararsızım	41	13,4	18	5,9	20	8,9
Kısmen Katılıyorum	29	9,4	11	3,6	6	2,7
Tamamen Katılıyorum	10	3,3	6	2	5	2,2
Toplam	307	100	307	100	224	100

derecede fark olduğu, Staj Sonrası ve İntörnlük ($p=0,730$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olmadığı görüldü. Bu önermeye verilen cevaplar tablo 3 verilmiştir. (Tablo 3).

Anketimizde bulunan “Adli olay sonrası tutuklanan ve madde etkisinde olduğu düşünülen şüpheliden kan vermek istemese bile delil kaybı yaşanmaması adına toksikolojik inceleme yapılabilmesi amacıyla zorla kan alınmalı ve zorla kan alma işlemi hekim ya da hemşire tarafından yapılmalıdır.” öncüllü önermeye verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj öncesi %28 (n:86)’inin Hiç-Kısmen Katılmıyorum; staj sonrası %88,9 (n:273)’ünün Hiç-Kısmen Katılmıyorum; İntörnlük döneminde %70,6 (n:158)’sının Hiç-Kısmen Katılmıyorum şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Öncesi ve Sonrası ($p<0,001$), Staj Sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$), Staj Öncesi ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında cevaplar açısından anlamlı derecede fark olduğu görüldü.

Anketimizde bulunan “Gözaltı giriş muayenesinde herhangi bir bulguya rastlanmayan şüphelinin gözaltı çıkış muayenesinde vücudunda ekimozlar olduğu görülmekte, ancak polisler muayene öncesinde kişinin kaçmak istemesi ve direnç göstermesi sırasında lezyonların meydana geldiğini, bu nedenle muayene formunu normal olarak doldurmanızı istemektedirler. Bu gibi özel durumlarda lezyonlar görmezden gelinerek muayene formu normal şeklinde doldurulabilir.” şeklindeki önermeye verilen cevaplar; Staj Öncesi ve Sonrası ($p<0,001$), Staj Öncesi ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olduğu, Staj Sonrası ve İntörnlük ($p=0,64$) dönemleri arasında cevaplar açısından anlamlı derecede fark olmadığı görüldü. Bu soruya ilişkin verilen cevapların detayları Tablo- 4’de gösterilmektedir.. Anketimizde bulunan “Endoskopi, enjeksiyon, anjio gibi

Tablo 4. “Gözaltı giriş muayenesinde herhangi bir bulguya rastlanmayan şüphelinin gözaltı çıkış muayenesinde vücudunda ekimozlar olduğu görülmekte ancak polisler muayene öncesinde kişinin kaçmak istemesi ve direnç göstermesi sırasında lezyonların meydana geldiğini, bu nedenle muayene formunu normal olarak doldurmanızı istemektedirler. Bu gibi özel durumlarda lezyonlar görmezden gelinerek muayene formu normal şeklinde doldurulabilir.” önermesine verilen cevaplara ilişkin bilgiler

	Staj Öncesi		Staj Sonrası		İntörnlük Dönemi	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hiç Katılmıyorum	185	60,3	279	90,9	186	83
Kısmen Katılmıyorum	61	19,9	17	5,5	20	8,9
Kararsızım	45	14,7	6	2	9	4
Kısmen Katılıyorum	13	4,2	3	1	8	3,6
Tamamen Katılıyorum	3	1	2	0,7	1	0,4
Toplam	307	100	307	100	224	100

girişimsel işlemler öncesinde hastanın özerkliğine saygı gereği hastaya yapılacaklar anlatılarak onayı istenmeli ve yazılı onam belgesi alınmalı.” şeklinde, “Hiç Katılmıyorum, Kısmen Katılmıyorum, Kararsızım, Kısmen Katılıyorum, Tamamen Katılıyorum” öncüllü önermeye verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj öncesi %95,1 (n:292)’inin Tamamen-Kısmen Katılıyorum; staj sonrası %94,1 (n:289)’inin Tamamen-Kısmen Katılıyorum; İntörnlük döneminde %95,6 (n:214)’sının Tamamen-Kısmen Katılıyorum şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Öncesi ve Sonrası ($p=0,506$), Staj Sonrası ve İntörnlük ($p=0,792$), Staj Öncesi ve İntörnlük ($p=0,619$) dönemleri arasında cevaplar arasında anlamlı derecede fark olmadığı görüldü.

Anketimizde bulunan “Mental retarde 14 yaş kız çocuğunda yüksekten düşmeye bağlı kafa travması bulguları, şuur bulanıklığı ve uzuvlarında travmatik kırıklar mevcut. Aile tedaviyi kabul etmiyorsa hasta bütün riskler anlatılarak imza karşılığında evine gönderilebilir.” şeklinde, “Hiç Katılmıyorum, Kısmen Katılmıyorum, Kararsızım, Kısmen Katılıyorum, Tamamen Katılıyorum” öncüllü önermeye verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj öncesi %70,7 (n:217)’sının Hiç-Kısmen Katılmıyorum; staj sonrası %87,3 (n:268)’ünün Hiç-Kısmen Katılmıyorum; İntörnlük döneminde %79,9 (n:179)’ünün Hiç-Kısmen Katılmıyorum şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Öncesi ve Sonrası ($p<0,001$), Staj Sonrası ve İntörnlük ($p=0,021$), Staj Öncesi ve İntörnlük ($p=0,012$) dönemleri arasında cevaplar arasında anlamlı derecede fark olduğu görüldü

Tablo 5. “5. Sınıfta aldığım Adli Tıp eğitimini hekimliğe başladığımda karşılaşılabileceğim durumlarla başa çıkmakta yeterli buluyorum.” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bilgiler

	Staj Sonrası		İntörnlük Dönemi	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	282	91,9	152	67,9
Hayır	6	2	29	12,9
Kararsızım	19	6,2	43	19,2
Toplam	307	100	224	100

Anketimizde bulunan 5. Sınıfta aldığım Adli Tıp eğitimini hekimliğe başladığımda karşılaşılabileceğim durumlarla başa çıkmakta yeterli buluyorum.” şeklinde Evet, Hayır ve Kararsızım öncüllü soruya verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj sonrası %91,9 (n:282)’unun Evet, %2 (n:6)’sinin Hayır; İntörnlük döneminde %67,9 (n:152)’unun Evet, %12,9 (n:29)’unun Hayır şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olduğu görüldü. (Tablo 5).

Anketimizde bulunan “Malpraktis iddiası ile karşılaştığımda süreç hakkında ve kendimi nasıl koruyabileceğim konusunda fikrim var.” şeklinde, “Katılıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım” öncüllü önermeye verilen cevaplar incelendiğinde; kişilerin staj öncesi %5,5 (n:17)’inin Katılıyorum, %65,1 (n:200)’inin Katılmıyorum; staj sonrası %67,8 (n:208)’inin Katılıyorum, %6,5 (n:20)’inin Katılmıyorum; İntörnlük döneminde %17 (n:38)’inin Katılıyorum, %39,3 (n:88)’ünün Katılmıyorum şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj Öncesi ve Sonrası ($p<0,001$), Staj Sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$) arasında anlamlı derecede fark olduğu, Staj Öncesi ve İntörnlük ($p=0,500$) dönemleri arasında verilen cevaplar açısından anlamlı derecede fark olmadığı görüldü.

TARTIŞMA

Ülkemizde görev yapan tüm hekimlerin, adli konularda görüş belirtmeleri yasal düzenlemelerle sorumluluk altına alınmıştır (6,7). Bazı durumlarda hekimler yasal düzenlemeler ile tıbbi etik ilkeler arasında kalabilmektedir. Hekimlerden, adli tıbbi olayların çözümüne yardımcı olurken tıbbi etik kurallara da uymaları beklenmektedir. Bu nedenle tüm hekimlerin adli tıbbi konuları, etik sorumlulukları ve bu sorumlulukları düzenleyen ulusal düzenlemeleri bilmesi gerekmektedir. Bu konulardaki eğitimin, büyük kısmı hekimlere adli tıp stajı boyunca verilmektedir. Adli tıp stajı sırasında alınan eğitim ve edinilen tecrübeler, profesyonel meslek hayatında karşılaşılan adli tıbbi ve etik yönden tartışılan durumlara yaklaşımda oldukça önemlidir.

Turla ve arkadaşları 2003 yılında yayınladıkları bir çalışmada, Samsun ilinde yapılan ankete katılan pratisyen hekimlerin %86,3’ünün fakültelerinde aldıkları adli tıp

eğitimlerini yetersiz olarak niteledikleri bildirilmektedir (8). Demir ve arkadaşlarının 2019 yılında intörn hekimlere ve asistan hekimlere; mezuniyet öncesi adli tıp eğitimini nasıl değerlendirdiklerini sordukları çalışmada; asistan hekimlerin %30,5’inin, intörn doktorların %5,3’ünün aldıkları adli tıp eğitimini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir (9). Kuş ve arkadaşlarının 2023 yılında aile hekimlerine, aldıkları adli tıp eğitimi hakkında görüşlerinin sorulduğu çalışmada ise %81’inin yetersiz olarak nitelendirdiği belirtilmektedir (10). Çalışmamızda ise fakültemizde verilen adli tıp staj eğitiminin yeterli olup olmadığının sorgulandığı önermemize verilen yanıtlar incelendiğinde; öğrencilerin staj sonrası dönemde %89,3 (n:274)’ünün, İntörnlük döneminde ise %84,4 (n:189)’ünün “Evet” şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Bu farklılığın nedeni olarak eski çalışmalarda yer alan hekimlerin adli tıp stajı almamış olabilecekleri ve adli tıp eğitiminde standardizasyonun tam olarak sağlanmamasından kaynaklanmış olabileceği düşünüldü. Ayrıca çalışmamızda ölçme süresinin 1 yıl gibi kısa bir süre olmasının bilginin unutulmasını azalttığı şeklinde yorumlandı.

Salaçin ve arkadaşları tarafından 1997 yılında yayınlanan bir çalışmada; adli tıp stajı almış 5. ve 6. Sınıf öğrencilerine “adli olgu bildirimi” konusunda görüşlerinin sorulduğu, öğrencilerin %61,4’ünün kendilerinin yeterli olduklarını belirttikleri bildirilmektedir (11). Çalışmamızda yer alan “Hangi olguların adli olgu olduğunu biliyorum ve adli rapor düzenleyebilirim.” şeklindeki önermemize hekim adaylarının staj sonrası %98,4 (n:302)’ünün, İntörnlük döneminde ise %70,1 (n:157)’inin “Evet” cevabını verdikleri görüldü. Staj sonrası ve intörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olduğu görüldü. 5. sınıf öğrencileri stajı aldıktan hemen sonra yapılan ankette, adli olguları bildiklerini ve adli rapor düzenleyebileceklerini ifade ederken, aynı soruya 6. sınıftayken verdikleri cevaplarda ise bu önermeye olumlu yanıt veren sayısının anlamlı bir şekilde azalmış olduğu görüldü. Bunun sebebi olarak, staj sonrası yapılan ankette bilgileri taze iken kendilerine olan güvenlerinin daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda yer alan “İstanbul Protokolü (İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Klavuzu)(12) hakkında bilginiz var mı?” sorusuna öğrencilerin staj öncesi %11,4 (n:35)’ünün, staj sonrası %83,1 (n:255)’inin, İntörnlük döneminde %54,5 (n:122)’inin “Evet” şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj öncesi ve sonrası ($p<0,001$), Staj sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$), staj öncesi ve intörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasındaki cevaplarda anlamlı derecede fark olduğu görüldü. Bu sonuçlara göre Adli tıp stajının, İstanbul Protokolü’nün öğrenciler tarafından bilinirliğini arttırdığı görüldü. Ancak stajda öğrenilen bilgilerin kullanılmadığı için geçen sürede unutulduğu görüldü.

Araştırmamızda yer alan “Acil servise getirilen 17 yaşında erkek çocuk intihar amaçlı yarım kutu antidepresan ilaç içtiğini belirtiyor. Çocuğun şuuru açık ise yapılacak tetkik ve tedaviler için onam istenmeli. Onam vermezse tedavi edilmemeli”. Şeklindeki soruya, hasta 17 yaşında olduğu için yasal temsilcileri ve çocuğun beraber onamı alınmaya çalışılmalıdır. Ama aynı zamanda hastanın intihar girişiminde bulunduğu görüldüğü için hastanın karar verme kabiliyetinin tam olmadığı görüşüne varılmalı, hasta istemese de tedavi edilmelidir. Öğrencilerin bu olguda, hastanın yaşamını kurtarmaya mı yoksa hastanın isteklerini yerine getirmeye mi çalışmak konusunda ikilemde kaldıkları görüldü. Öğrencilerin stajı aldıktan sonra, doğru yaklaşım göstereceklerini belirtenlerin oranının arttığı, intörnlük döneminde ise bu oranın azaldığı görüldü.

Cinsel ilişki sonrası 15 yaşında kız çocuğuna genital muayene yapılmasını ve bu konuda bilgi almak isteyen anneye nasıl davranılması gerektiği sorgulanan olguda, doğru yaklaşım göstereceklerini belirten öğrencilerin oranının adli tıp stajı aldıktan sonra anlamlı bir şekilde arttığı, intörnlük döneminde ise anlamlı bir değişiklik olmadığı görüldü. Öğrencilerin bu olgudaki yaklaşımının kalıcı olduğu saptandı.

Yıldız ve arkadaşları tarafından 2022 yılında yayımlanan bir çalışmada, “şüpheliden zorla örnek alınabilir” önermesine adli tıp stajı alan grubun %80,6’sı, adli tıp stajı almayan grubun %18,4’ü ‘katılmıyorum’ cevabını verdikleri bildirilmektedir (13). Çalışmamızdaki benzer soruya ise öğrencilerin staj öncesi %28 (n:86)’inin staj sonrası %88,9 (n:273)’unun, intörnlük döneminde ise %70,6 (n:158)’sının “Hiç-Kısmen Katılmıyorum” şeklinde cevap verdikleri görüldü. Sonuçlar Yıldız ve arkadaşlarının sonuçları ile benzerlik gösterdiği, hekim adaylarına, şüphelilerden hangi şartlarda örnek alınabileceği konusunda adli tıp stajının öğretici etkisi olduğu görüldü.

Yıldız ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada “Kolluk görevlisinin gözaltı giriş muayenesinde odada bulunabilir” önermesine adli tıp stajı alan grubun %95,2’si, adli tıp stajı almayan grubun %12,2’si ‘katılmıyorum’ cevabının verildiği görüldü (13). Çalışmamızda yer alan “Gözaltı giriş muayenesinde ekimozları olan kişiye polislerin “normal” yazılmasını istemesi” önermesine öğrencilerin, staj öncesi %80,2 (n:246)’sinin, staj sonrası %96,4 (n:296)’ünün, intörnlük döneminde ise %91,9 (n:206)’unun “Hiç-Kısmen Katılmıyorum” şeklinde cevap verdikleri görüldü. Her iki çalışmada önermeler farklı olsa da öğrencilerin staj sonrasında gözaltı giriş ve çıkış muayeneleri konusunda “zarar vermeme ve özerkliğe saygı” etik ilkelerine göre yaklaşım sergilemeleri gerektiği hususunun bilinilirliğinin, adli tıp stajı aldıktan sonra anlamlı bir şekilde artmış olduğu görüldü.

2007 yılında yayınlanan bir çalışmada, Ankara’da çalışan 400 hekime; “Hastalarınızdan tıbbi işlem öncesi ne şekilde onam alıyorsunuz?” sorusuna ankete katılanların %39,4’ünün almadıklarını belirttikleri bildirilmektedir.(14) 2022 yılında yayınlanan aydınlatılmış onamın sorgulandığı bir başka çalışmada “Aydınlatılmış onamı hastanızla aranızda iletişim aracı olarak mı görmektesiniz yoksa sizin için külfet midir?” sorusuna hekimlerin %29,0’u iletişim aracı, %54,8’i külfet, %16,2’si onam almıyorum yanıtını verdikleri bildirilmektedir. (15) 2024 yayınlanan bir çalışmada toplam 82 Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahi doktoruna aydınlatılmış onam ile ilgili anket yapıldığı, ankete katılanların tamamının yazılı onam aldıklarını belirttiklerini, “Hastalarınızın aydınlatılmış onam formlarını özgür irade ile imzalamasına özen gösteriyor musunuz?” sorusuna %90,5’nin her zaman veya çoğu zaman şeklinde cevap verdikleri bildirilmektedir(16).

Anketimizde bulunan “Mental retarde 14 yaş kız çocuğunda yüksekten düşmeye bağlı kafa travması bulguları, şuur bulanıklığı ve uzuvlarında travmatik kırıklar mevcut. Aile tedaviyi kabul etmiyorsa hasta bütün riskler anlatılarak imza karşılığında evine gönderilebilir.” önermesine, öğrencilerin staj öncesi %70,7 (n:217)’sinin, staj sonrası %87,3 (n:268)’ünün, intörnlük döneminde ise %79,9 (n:179)’unun “Hiç-Kısmen Katılmıyorum” şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Olguda, hayati tehlikesi olan mental retarde ve bilinci kapalı çocuğun, ailesi tarafından hastaneden çıkarılmak istendiğinde izlenecek yol sorgulanmıştır. Öncelikle yapılması gereken çocuğun yasal temsilcilerinden izin alıp müdahale etmektir. Ama bu vakada olduğu gibi aile izin vermek istemiyorsa, vakit kaybetmeden adli mercilere başvurulup izin alınmalı ve aynı zamanda çocuğa ilk yardım müdahalesi yapılmalıdır. Hekim adaylarının verdikleri cevaplarda, stajı aldıktan sonra bu olguya doğru yaklaşımlarda bulunacaklarını belirtenlerin oranının anlamlı bir şekilde arttığı; fakat intörnlük döneminde aynı olguyla karşılaşıldığında, doğru yaklaşım göstereceklerini belirtenlerin oranlarında staj almadan önceki oranlar kadar olmasa da düşüş yaşandığı saptandı.

Kararbulut tarafından yapılan çalışmada “Verilen veya verilecek adli tıp eğitiminin birinci basamak adli tabiplik hizmetlerini yürütmede yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlara göre, katılımcıların %41,6’sının kendilerini yeterli görmediklerini, %35,8’inin ise bu konuda yeterli olduklarını ancak ders sayısının arttırılması gerektiğini belirttikleri, %22,6’sının ise kendilerini bu konuda yeterli bulduklarını belirttikleri bildirilmektedir (17). Demir ve arkadaşlarının yaptığı, son sınıf öğrencilerine ve asistan hekimlere; adli tıp konusunda kendilerini yeterli görüp görmediklerinin sorulduğu çalışmada; asistan hekimlerin %65,7’sinin, intörnlük döneminde %83’ünün kendilerini yetersiz gördüklerini belirttikleri bildirilmektedir(9).

Anketimizde bulunan “5. Sınıfta aldığım Adli Tıp eğitimi hekimliğe başladığımda karşılaşabileceğim durumlarla başa çıkmakta yeterli buluyorum.” şeklindeki önermemize verilen cevaplar incelendiğinde; öğrencilerin staj sonrası %91,9 (n:282)’unun, İntörnlük döneminde ise %67,9 (n:152)’unun “Evet” şeklinde cevap vermiş olduğu görüldü. Staj sonrası ve İntörnlük ($p<0,001$) dönemleri arasında anlamlı derecede fark olduğu bulundu. 5. sınıf öğrencileri stajı aldıktan sonra yapılan ankette, aldıkları eğitim ile hekimlik hayatlarında karşılaşabilecekleri durumlar konusunda kendilerini yeterli hissettikleri fakat aynı soruya 6. sınıftayken verdikleri cevaplar da ise anlamlı bir şekilde kendilerine olan güvenin azalmış olduğu görüldü. Bunun sebebi olarak geçen süre boyunca adli tıp stajında öğrendikleri bilgileri unuttukları, aynı süre içerisinde farklı türdeki adli olaylar ile karşılaşmış ve bunları yönetme konusunda güçlük çekmiş olabilecekleri düşünüldü.

Tıbbi malpraktis konusunda hekimlerin bilgisini sorgulayan Yıldırım ve arkadaşlarının 2009 yılındaki (18) çalışmasında ve Budak’ın 2021 yılında yayınlanan çalışmasında (19) hekimlerin büyük çoğunluğunun tıbbi malpraktis tanımını bildikleri görülmektedir. Benzer olarak anketimizde bulunan tıbbi Malpraktis ile ilgili soruya öğrencilerin çok büyük oranda doğru cevap verdikleri görüldü. 5. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun malpraktis kavramını bildiklerini belirttikleri, adli tıp stajını aldıktan sonra tıbbi malpraktis kavramının bilinirliğinin anlamlı bir şekilde arttığını ve İntörnlük döneminde de bilinirliğini koruduğu saptandı. Ayrıca bu konunun her alanda çok gündemde olması hekim adaylarının bu konuya ilgisini sürdürdüğünü göstermektedir.

SONUÇ

5. sınıf öğrencilerinin adli tıp staj eğitimi aldıktan sonra adli tıbbi bilgi düzeylerinin arttığını ve tartışılan olaylara daha doğru yaklaşımlar gösterdikleri, fakat bu konulardaki bilgilerinde zamanla azalma olduğu görüldü. Hekim adayları, adli tıp eğitimi yeterli bulduklarını belirtse de ilerleyen zamanlarda adli tıbbi durumlarla başa çıkabilmek konusunda kendilerine olan güvenin azaldığı görüldü. Hekimlerin adli tıbbi bilgi düzeylerini artırmak, etik davranışlar sergilemelerini sağlamak ve bu konulardaki bilgilerini kalıcı hale getirmek için adli tıp staj eğitiminin standardizasyonunun sağlanmasının ve mezuniyet sonrasında belirli aralıklara eğitimler düzenlemesinin katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

BİLDİRİMLER

Değerlendirme

Dahili çift kör danışmanlık

Tez mi?

Bu çalışma, birinci yazarın 2024 tarihli, “Tıp Fakültesi 5. Sınıf Öğrencilerinin Etik Yönden Tartışılan Durumlara Ve Adli Tıbbi Olaylara Yaklaşımında Adli Tıp Stajının Etkisi” başlıklı Tıpta Uzmanlık Tezinin yeniden düzenlenmesi ile oluşturulmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek

Yazarlar bu makale ile ilgili herhangi bir malî destek kullanımı bildirmemişlerdir.

Etik Beyan

Bu çalışma için Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 1 Eylül 2023 tarih ve 136 Toplantı Numaralısının 7 Karar Numaralı yazı ile etik izin alınmış olup Helsinki Bildirgesi kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

Yazarlık Katkısı

Fikir: AH, OK, Tasarım: AH, OK, KK, Gözetim: OK, TAÖ, Finansman: OK, Araç gereç: AH, KK, OK, Veri toplama ve işleme: OK, TAÖ, Analiz ve yorumlama: OK, AH, TAÖ, Literatür tarama: OK, AH, KK, TAÖ, Yazma: OK, AH, TAÖ, Eleştirel inceleme: KK, AH

KAYNAKLAR

1. Adli Tıp Uzmanları Derneği (Yay. Haz. Y Balcı). Adli Tıp Hizmet Modeli ve İnsan Gücü Planlaması. ATUD Yayınları; 2007.
2. Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Ulusal Çekirdek Eğitim Programı. Yüksek Öğretim Kurumu. Erişim: (https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ulusal-cekirdek-egitimi-programlari/mezuniyet-oncesi-tip-egitimi-cekirdek-egitimi-programi.pdf) 2020. Erişim Tarihi: 02.01.2024
3. Zeybek V, Acar K, Dereli AK, Kara CO. Yapılandırılmış senaryo eşliğinde maket üzerinde adli ölü muayenesi eğitiminin değerlendirilmesi. The Bulletin of Legal Medicine, 2018; 23, ss.6-12. <https://doi.org/10.17986/blm.2018136913>
4. Yıldırım G, Kadioğlu S. Etik ve tıp etiği temel kavramları. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2007;29(2), ss.7-12.
5. Pieper A. Etiğe Giriş. 2. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2012.
6. Altun G, Yorulmaz AC. Yasal değişiklikler sonrası hekim sorumluluğu ve malpraktis. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2010;(27), ss.7-12.
7. Algan B. İstanbul’da yapılan adli otopsilerin malpraktis açısından irdelenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi; İstanbul, 2012.
8. Turla A, Dünder C. Samsun il merkezinde adli rapor düzenleyen pratisyen hekimlerin adli tıp eğitimi ve adli raporlara yansımaları. O.M.Ü. Tıp Dergisi 2003; 20, ss.119-124.
9. Demir V, Korkmaz M, Uysal C, Erten Bucaktepe PG, Bucaktepe A, Çelepkolu T. Tıp Fakültesi son sınıf öğrencileri ve tıpta uzmanlık öğrencisi doktorların adli raporlar konusundaki bilgi ve tutumları. Konuralp Tıp Dergisi, 2019; 11, ss. 190-194. <https://doi.org/10.18521/ktd.446617>

10. Kuş C, Avşar A, Karabekiroğlu B. Birinci basamaktaki hekimlerin adli rapor konusunda bilgi, tutum ve davranışları, JAMER 2023; 8, ss.14-21.
11. Salaçin S, Çekin N, Özdemir MH, Kalkan Ş. Mezuniyet öncesi adli tıp eğitimi almış öğrencilere yönelik bir anket çalışması. Adli Tıp Bülteni 1997; 2, ss.21-24. <https://doi.org/10.17986/blm.199721199>
12. İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu: İstanbul Protokolü. Erişim: (<https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2024/02/istanbul-protokolu-2022-TR.pdf>) 2022. Erişim Tarihi: 13.01.2024.
13. Yıldız A, Gürpınar SS, Eroğlu İ, Cinkara O, Aldemir FN. Geleceğin hekimleri etik ikilemle karşılaştıklarında nasıl davranacaklar? Adli tıp staj rehberliğine bir bakış. Adli Tıp Bülteni 2022; 27:35-41. <https://doi.org/10.17986/blm.1533>
14. Yaşar Teke H, Alkurt Alkan H, Başbulut AZ, Cantürk G. Tıbbi uygulama hataları ile ilgili kanuni düzenlemelere hekimlerin bakışı ve bilgilendirme düzeyi: anket çalışması. Türkiye Klinikleri 2007; 4:61-67.
15. Sönmez A. Türkiye Cumhuriyeti'nde yüksek yargı kararları çerçevesinde aydınlatılmış onamın incelenmesi ve hekimlerin aydınlatılmış onama yaklaşımları. Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, 2022.
16. Cenger CD, Şenbaş ZA, Kolcu G, Erdoğan V. Göğüs hastalıkları ve göğüs cerrahisi hekimlerinin aydınlatılmış onam kavramı hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. SDÜ Tıp Fak Derg 2024; 31:89-101.
17. Karabulut G. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin adli tıp eğitimi ve birinci basamakta adli tabip sorumluluğu hakkındaki farkındalıklarının değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, 2018.
18. Yıldırım A, Aksu M, Çetin İ, Şahan AG. Tokat ili merkezinde çalışan hekimlerin tıbbi uygulama hataları ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları. Cumhuriyet Tıp Dergisi 2009; 31, ss.356-366.
19. Budak H. Tekirdağ ilinde görev yapan hekimlerin hekim sorumluluğu malpraktis ve defansif tıp konuları hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi; Tekirdağ, 2021.